

DE „CHRISTUS” VAN THORWALDSEN
IN DE VROUWEKERK TE KOPENHAGEN.

KOM TOT MIJ.

Kom tot Mij, die vermoeid zijt van 't rustlooze strijden
Met den duivel, de wereld, verleiding en lust;
Ik wil u van den vijand der zielen bevrijden
En u schenken de hemelsche, zalige rust.

Kom tot Mij, die, belast met den vloek uwer zonden,
Zonder hoop, zonder troost, zonder God zijt in nood.
Ik verzoende uw schuld door de smart mijner wonden,
Ik verlos van den vloek door mijn smaadtlijken dood.

Komt, vermoeiden, belasten, tot Mij met uw zorgen,
En Ik geef u mijn vreë in uw hart, in uw huis:
Komt nog heden, waarom zoudt gij wachten tot morgen,
O, verloochen uzelf en volg Mij met uw kruis.

„Kom tot Mij”. De Christus, dien Thorwaldsen ons voorstelde, is de noodigende, niet, zooals men wel meent, de zegenende Christus.

Men leze de geschiedenis over het ontstaan van dit kunstwerk op bladz. 16.

1882

1907

Bij den Vijf-en-Twintigsten Jaargang

— van „DE VRIEND DES HUIZES”. —

U verwacht geen poëtische ontboezeming van mij en dat is maar goed ook, want in den hoofdredacteur zit geen dichter. U verwacht evenwel een enkel woord.

Ik zou haast zoo zeggen daar heeft u een zeker recht op, maar laat mij er vooral ook dadelijk bijvoegen, dat deze gelegenheid gaarne door mij wordt aangegrepen, temeer daar het toch reeds onze gewoonte was om bij de eerste aflevering van een nieuwen jaargang mee te praten.

Neen, nu zouden wij niet gaarne zwijgen. Er is zooveel te zeggen met den blik op het heden en als we dan nog terug en daarna vooruit gaan zien, het is de vraag of wij dan zelfs niet te lang aan

het woord blijven. Dus ter zake.

Met den blik op het heden geslagen, verkeeren wij in een dankbare stemming.

JOH. VAN 'T LINDENHOUT.

De Vriend des Huizes is geen piepjonge, maar reeds een oude bekende voor de leesgrage wezenvrienden. Het is geen vriend die pas kwam kijken, die bij de eerste kennismaking kolossaal meevalt en daarom nu algemeen toegejuicht wordt. — Deze „Vriend” komt thans voor de vijf en twintigste maal verklaren, dat het

hem van harte zal verheugen als het al de vrienden wél gaat en God ze ook dit jaar rijkelijk zal zegenen naar lichaam en ziel, voor huis, hart en arbeid. Ja, wij zijn

dankbaar gestemd, dankbaar omdat deze Vriend er nog is, zelfs nog in goeden doen is, waar zoovelen, die zich ook eens aandienden als Vrienden van het christelijk gezin, reeds lang met of zonder eervolle begrafenis uitstapten of (en dat is ook niet begeerlijk) een bestaan rekken, waaruit men schier aan alles kan bemerken dat het er meer dan erg mee gesteld is of treurig voor staat. Inderdaad, met een blik op het heden zijn wij dankbaar gestemd, want hoewel er in onzen tijd vele persproducten uitkomen, die met zorg worden behandeld, waaraan veel wordt besteed om ze grooten opgang te doen maken, gaat onze Vriend kalm zijn weg, maakt gedurig nieuwe kennis en brengt op het oogenblik aan duizenden groote en kleine menschen lectuur, die verstand en hart zegent. Nog eens: met een blik op het heden, zijn wij

E. GERDES. †

J. J. GOES. †

dankbaar gestemd want onze abonné's laten hunne namen over het algemeen zeer vast staan op de lijsten; zij spreken menig goed woord voor ons, hetgeen be-merkt

wordt op het Weezendorp, en de beoordeeling der pers is zoo oprecht waardeerend dat wij haar steun niet dan noode zouden missen.

En nu het verleden.

Laat ons voorop plaatsen, dat er maar heel weinig terecht gekomen is van hetgeen in de eerste aflevering aan de lezers werd toegezegd. Moeten we daar om treuren? Volstrekt niet. De oprichters van De Vriend des Huizes, tevens de eerste redactie vormende, de H.H. J. v. 't Lindenhout en E. Gerdes, hebben steeds meer gevoeld wat het christelijk huisgezin noodig had en dat hebben zij

H. J. HANA. †

opgenomen. Gerust mag gezegd worden, dat deze Vriend, zoo dikwijls hij kwam, zich rekenschap heeft gegeven waarom hij komt, wat men bij hem zocht, en wie hij kan zijn. Vandaar ook dat in 1889 het formaat veranderde en in den loop der jaren het uitwendige wel eens anders werd. En komt na den eersten jaargang de Heer E. Gerdes niet meer voor als redacteur, later treffen we nog enkele keeren zijn pennevruchten aan.

Maar waar zou ik eindigen als wij zoo voortgingen? Velen schreven in De Vriend. En er is goed werk geleverd voor De Vriend. De namen van H. B. van Lummel, J. J. Goes, C. van Koetsveld, C. S. Adama van Scheltema, J. H. Wiersma, B. v. d. Schuur, J. P.

Hasebroek, P. J. van Melle, J. C. Luiting, B. H. Korfker, J. P. G. Westhoff, J. J. L. Duyvendak, A. L. Gerritsen, C. L. Laan, P. van Wijk, P. Groote, Jac. de Liefde, W. H. Kieviet, A. Pijnacker Hordijk, J. L. F. de Liefde, A. van Valkenburg en vele anderen worden met lof door ons uitgesproken en wij huldigen ze allen namens velen, zoowel ouden als jongen, die vroeger en later onzen Vriend brachten in hun kring en toelieten in hun huis.

En dan de lectuur die onze Vriend bracht voor de jongelui. Wat 'n vreugde

als hij verschijnt in de speelkamer met z'n eenige verhalen, z'n leuke raadsels, z'n verschillende wedstrijden. Hoeveel heeft H. J. Hana jaren achtereen gedaan om door zijn rubriek de jeugd te winnen voor onzen Vriend, en wie zal het zeggen in hoevele kinderharten met zijn schrijftalent, de lust en zin voor wat goed en groot is, wat liefelijk

is en welluidt, wakker is geroepen, geleid werd.

Dat het goed gezien was, toen besloten werd deze Vriend de wereld in te zenden, heeft de uitkomst duidelijk bewezen. Trouwens, Neerbosch' stichter had een te goeden kijk op de dingen en was te zeer practicus om niet te voelen dat kwam de Vriend er in, ik bedoel in de gunst en in de recommandatie,

daardoor niet alleen een oefenschool geopend en werk verschaft werd voor de jongens, die hier opgeleid worden tot letterzetters, drukkers en boekbinders, maar tegelijk een meer of minder milde bron van inkomsten voor de kas, waaruit deze gansch zeer groote schare gevoed en verzorgd wordt.

Zien wij dus heden op het verleden, dan dient dat niet vergeten maar naar waarde geprezen te worden. Ik zal maar zeggen dat deze Vriend vriendelijk is geweest op verschillende wijzen en naar verscheidene kanten. Bracht

C. S. ADAMA VAN SCHELTEMA. †

Boekbinderij der Weesinrichting.

de Vriend allerwegen degelijke en christelijke lectuur aan ouderdom en jeugd, bracht hij onzen jongen typografen een veelzijdige gelegenheid om zich te bekwamen in hun vak, het is zeker niet te berekenen hoe velen door dezen Vriend erg hebben gekregen in de Weesinrichting te Neerbosch en haar gingen opnemen in het gedurig gebed en de geregelde verzorging.

Maar ook het oog op de toekomst.

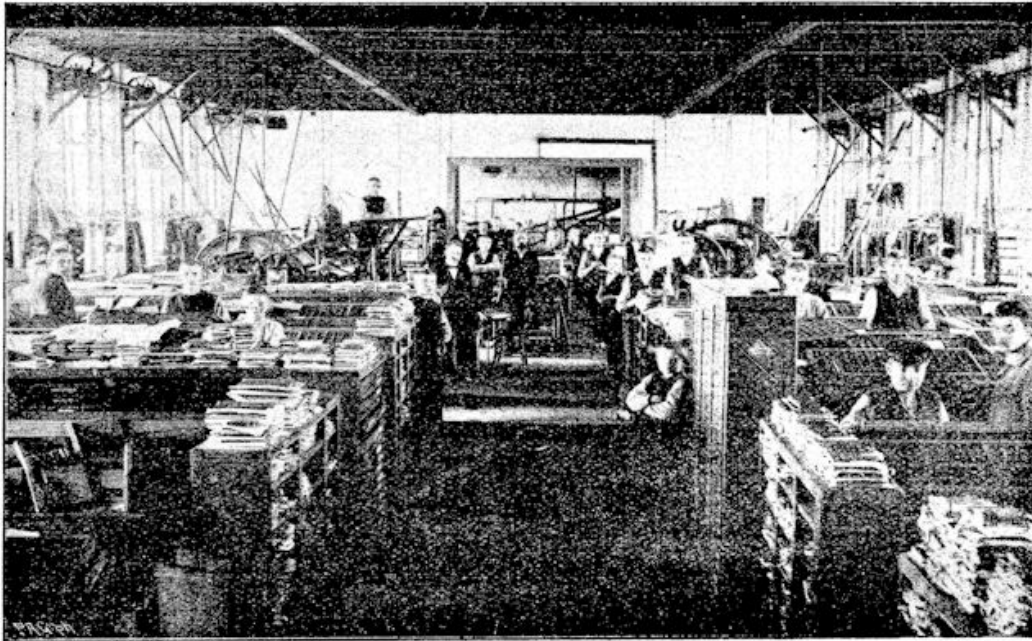
Het is goed in het verleden te blikken, maar er moet ook vooruit

gezien worden. Zal het met dezen Vriend blijven zooals het thans is?

Sinds 1893 is de oplage steeds verminderd en soms hard, zeer hard. Of wij klagen? Verre van daar? Met grooten dank herinneren we ons de krachtige medewerking ook op dit gebied ervaren. Het is nog niet zoo gering om in drie jaren er 1174 nieuwe abonné's bij te winnen en toch heeft onze Vriend dat klaar gekregen. En wat zal het worden dit jaar, met onzen feestjaargang? Wat zal de Vriend beleven in de 2de kwart-

W. BELONJE. — Chef der Binderij.

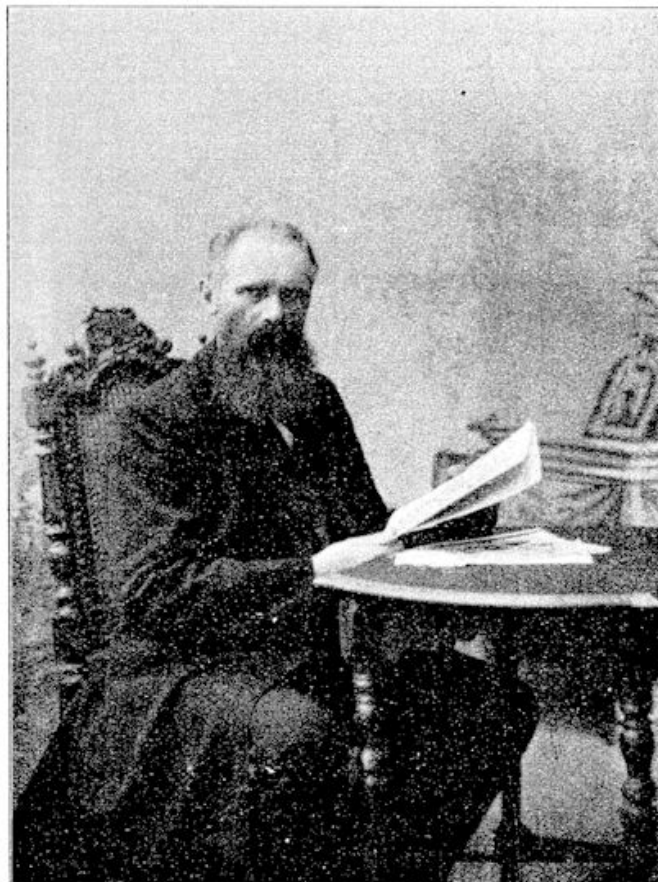
Drukkerij der Weesinrichting.

eeuw van zijn bestaan? Het zijn maar vragen, zeker. Doch u voelt wel dat die vragen op den voorgrond geschoven worden door wenschen.

Welnu, weet u wat wij wenschen bij de verschijning van den vijf-en-twintigsten jaargang van De Vriend des Huizes?

Drie dingen.

De Heer geve aan den chef van de drukkerij en dien der binderij, waar iedere aflevering van dit tijdschrift veel door de handen gaat, dat zij

S. LOUWERSE. — Chef der Drukkerij.

nog lang gespaard blijven om mannelijk en sterk met hun jongens de Vriend reisvaardig te maken.

Hij, van wien alle gaven komen schenke aan allen, die het belang van dezen Vriend op het oog hebben en er voor werken, dit te doen met blijvende toewijding.

En eindelijk worde door ons allen ook dit jaar ervaren, dat Hij die gekend wil zijn in al onze wegen, onze paden recht maakt.

J. SCHRIJVER.

ENGBERT VAN MANNHEIM.

Verhaal uit de laatste levensdagen van Graaf Willem II van Holland.

DOOR

H. ALKEMA.

HOOFDSTUK I.

WAARIN IETS OVER WILLEM II VAN
HOLLAND VOORKOMT.

Het Hollandsche huis, dat uit den Hoogen Adel of Heerenstand van het Rijk gesproten was, regeerde op grond van oude schenkingen, door den soevereinen Opperheer van het Keizerrijk verleend, reeds langer dan drie honderd jaren onafgebroken over sommige gouwen, die zich uitstrekten tusschen Alkmaar en den Maasstroom. Dit huis had zijn macht en zijn invloed echter in den loop der tijden weten uit te breiden ver buiten de grenzen van het gewest, waarmede het oorspronkelijk beleend was. Niet alleen toch had het Zeeland, en bijwijlen ook West-Friesland onder zijn sceppter weten te doen bukken, maar ook had het, door huwelijken en aankoop, zijn staatkundigen invloed weten uit te breiden, en zijn bezittingen met vruchtbare landouwen en schoone heerlijkheden weten te vermeerderen.

't Was evenwel eerst onder de regering van Willem II, dat de grootheid van het eerste gravenhuis voor goed scheen bevestigd te zullen worden. Immers aan den titel: Graaf van Holland, werd door dezen jongeling een onver-

doofbaren luister bijgezet, wyl hij hem vereenigde met dien van Koning over het Heilige Roomsche Rijk.

Scheen ook de koningskroon, naar het oordeel van vele welgezinden, in den beginne een al te zware last voor den jeugdigen Graaf, en een al te groote eer voor 't Hollandsche huis, weldra bleek dat zij, die hoogmoedig hadden gesproken, van den Koning zonder kroon beschaamd zouden worden. Deze koning toch, gesteund door de geestelijke en wereldlijke macht van een krachtigen paus, wist zich van den beginne af te doen gelden. Van nature bedeed met een rijk verstand, en in hooge mate begiftigd met de ridderdeugden, welke een vorst in die tijden onontbeerlijk waren, had Willem II, met inspanning van al zijn jonge krachten, en door gebruik te maken van al de middelen, die de rijke bronnen van zijn graafschap en de glans van zijn nieuwen titel hem ten dienste stelden, zich in weinige jaren een niet onbelangrijken aanhang in het Rijk weten te verwerven.

In 1247, den derden van Wijnmaand, was hij op het slot te Woeringen, bij Keulen gelegen, door de machtige voorspraak van Innocentius IV tot Roomsch-Koning verheven.

Reeds een jaar later deed hij, als aanvoerder van een kruisleger van 200.000 man, zijn intocht in Aken, in welke stad hij gekroond moest worden, zou zijn koningschap ten minste iets meer dan een schijn van wettigheid hebben. En hij was er gekroond, niet-tegenstaande de aartsvijanden van den Paus, Keizer Frederik II en diens zoon Koenraad, het uiterste beproefd hadden om de stad te behouden.

Nu eens door het verleen van voorrechten, dan weer door de macht van geweld of bedreiging, altijd door een ridderlijk en menschkundig gedrag, wist Willem den eenen Duitschen Vorst na den anderen aan zijn zijde te brengen. Koenraad werd verslagen, en trachtte wel, na den dood van zijn vader, diens invloed te verwerven, en zich te handhaven, maar hij verloor hoe langer hoe meer terrein, terwijl Willems macht in 't Zuiden gedurig aanwies. Door zijn huwelijk met Elisabeth, dochter van Otto I, den Hertog van Brunswijk en Luneburg, die aan de machtigste vorsten van 't Rijk verwant was, waren hem onder meer ook de hertog van Saksen en de markgraaf van Brandenburg toegevallen.

Bij gelegenheid van het sluiten van dit huwelijk had een donkere wolk de gelukszon van den jeugdigen vorst een oogenblik verduisterd. Het werd voltrokken in den burcht van Hendrik den Leeuw te Brunswijk. Na afloop van de feesten hadden Willem en zijn vrouw zich te middernacht nauwelijks ter ruste begeven, of er ontstond vlak in de nabijheid van de bruidskamer brand. Half gekleed ontkwamen de Vorst en zijn jeugdige gade ternauwernood aan den vuurdood. Ze hadden hun behoud alleen te danken aan de omstandigheid, dat Elisabeth met al de geheime gangen en kelders van het slot bekend was. Booze tongen laster-

den, dat het vuur door een van Willems vele vijanden was aangestoken, maar een nauwkeurig onderzoek bracht geen schuldige aan 't licht, en de edele vorst was de laatste om zulk een gruwelijke verdenking in zijn hart te bewaren.

De macht van den dapperen jongen man groeide alzo snel en zeker. Wel stierf, na eenige jaren, zijn trouwe vriend en machtige beschermer, Paus Innocentius IV, maar dat kon Willem toen niet meer deren. Hij had zich een goeden naam verworven, en met een aangeboren tact de Ridders, Edelen en Vorsten, die hem éénmaal trouw gezworen hadden, ook blijvend aan zich weten te verbinden. Zijn zetel stond dus nu wel zoo vast, dat hij den steun van een Kerkvoogd niet meer bepaald noodig had. Daarbij kwam, dat Willem een overtuigd Katholiek en belijder van de pauselijke opperhoogheid was. Hij kon dus ook bij den voortduur billijkerwijze den steun van den nieuwen Paus verwachten, ook al werd deze niet gekozen uit den kring van Innocent.

Zoo stonden de zaken, toen Willem II in 1255, op een voorspoedigen tocht door het Rijk, plotseling bericht ontving, dat zijn tegenwoordigheid in Holland zoo niet vereischt, dan toch in elk geval gewenscht was. Want wat was er geschied.

De West-Friezen, gesteund door vele hoofden van het overige Friesland, dat in welvaart en rijkdom Holland evenaarde, hadden zich verstout een inval in Kennemerland te doen, en dreigden door te dringen tot in 't hart van Willems graafschap. Behalve dat de koning nu, evenals vele andere Hollandsche graven vóór hem, uitging van den stelregel dat het eigen gewest niet mocht lijden door zijn bemoeiingen buitenslands, was er nog een andere

bewegreden, die hem drong, onmiddellijk naar 't bedreigde gewest te trekken.

Het graafschap Holland bevatte namelijk de voornaamste bronnen van zijn inkomsten, en nu golden wel ridderdeugd en heldenmoed vooral in die tijden veel, maar ook was 't toen reeds niet minder waar dan nu, dat het geld de zenuw is van den oorlogsroem, van de macht en van 't geluk in den krijg.

Reeds in 1252 had de Koning in Kennemerland een slot gebouwd tegen zijn noordelijke bureu, en de bewaking van dat kasteel, met de inkomsten van de omgeving opgedragen aan den verknochten en dapperen Gerijt van Heemskerk. Deze was in 1254, in een scheepsstrijd, slaags geweest met de West-Friezen, had hen dapper geslagen, en wel 5000 van hen in het zand, of liever in het water doen bijten.

Willem zelf had in dat jaar Ouddorp en Vronen vermeersterd en van keuren voorzien, terwijl hij toen, om Alkmaar tegen de vrijbuiters te beschermen, op den drassigen bodem een reusachtigen burcht had doen bouwen, die, met vijf zware torens voorzien, den naam van Torenburcht met eere droeg. Doch nederlaag noch burcht konden de West-Friezen duurzaam afschrikken. Reeds in 't najaar van 1255 kregen Willems onderdanen weer met de woeste stroopers te doen. Wel overden de benden van den Graaf eenige dorpen, maar ze konden niet ver genoeg doordringen om de macht van de West-Friezen in 't hart aan te tasten, en juist dit halve veroveringswerk maakte de stoutmoedige vijanden driester. Het gerucht liep, dat zij zich opnieuw, en nu in onnoemelijken getale, gereed maakten hun inval te herhalen.

Toen dit gerucht ook tot Willem II

doordrong, besloot hij de streken van den Bovenrijn te verlaten. Hij ging terstond op reis naar zijn erflanden, en voerde een uitgelezen schaar van Duitsche ridders en vorsten mee, die, belust op krijsavonturen en spelen, en wellicht ook op buit, hem op elken belangrijken krijsstocht vergezelden. Weldra wist ieder in deze landen, dat de gelukkige vorst, nauwelijks acht-entwintig jaren oud, naderde, en men ontving met zekerheid het bericht, dat hij in de stad Utrecht een luisterrijken intocht zou houden.

Deze stad had zeker, meer dan eenige andere buiten Holland, 't recht hem 't eerst binnen haar muren te ontvangen, niet alleen omdat ze menig privilegie van hem, als koning, had ontvangen, maar hij had haar zelfs de groote eer geschonken, dat hij zich onder haar burgers had doen opnemen. De manhafte en beleidvolle Bisschop, Hendrik van Vianden, had dan ook, zoodra hij zeker wist, dat Willem kwam, de noodige bevelen gegeven om den Opperheer van Stad en Sticht met de vereischte plechtigheid te ontvangen. Reeds dagen voor zijn intocht waren pleinen, straten en kerken met alle zorg versierd, en voor 't vorstelijk bezoek in orde gebracht en zagen de inwoners reikhalzend uit naar 't oogenblik, waarop de beroemde en beminde vorst de poort van de grijze bisschopsstad zou binnenrijden. De meesten van hen hadden Willem nog nimmer, ten minste niet van nabij, gezien, maar toch overvloedig zijn minzaamheid, ridderlijkheid en fiere gestalte hooren roemen. Zij, die hem kenden of althans zeiden te kennen, waren onuitputtelijk in hun lof en de kooplieden en neringdoenden bleven niet achter, wanneer 't er op aan kwam hem te verheffen, want zij rekenden er op, dat hun kramen en winkels, tengevolge van dit konink-

lijk bezoek, zeker even spoedig zouden ledig gehaald worden, als hun beurs zou worden gevuld. Alzoo maakten allen zich gereed den Koning met luid gejuich en hartelijken welkomst-groet in te halen.

HOOFDSTUK II.

WAARIN EENIGE MINDER BEKENDE PERSONEN OPTREDEN.

Op den morgen van den dag, voorafgaande aan dien, waarop Willem II zijn intocht te Utrecht zou houden, reden twee zwaar geharnaste ridders, op vurige rossen gezeten, een der poorten van deze stad binnen. 't Was licht te zien, dat ze een verre reis achter zich hadden, en hun paarden niet hadden gespaard. Zware vlokken schuim toch bedekten de borst van de edele dieren en de beenbedekkingen van de ruiters, die bovendien van beneden tot boven rijkelijk bedekt waren met spatzen. Het was namelijk in 't najaar en buiig weer, zoodat de wegen overal met slijk bedekt waren.

Hij, die aan de linkerzijde reed, scheen een man in de kracht van 't leven. Fier en recht was zijn gestalte, los en zwierig hield hij de rijkbewerkte met lederen franjes versierde teugels in de linkerhand, terwijl de rechter op de heup rustte. De andere ruiter leek meer bedaagd. Ook hij zat vast in den zadel, maar hij miste in zijn houding toch dat cordate, levendige, zelfbewuste, dat zijn makker kenmerkte. Bovendien was hij kleiner van gestalte, terwijl zijn bewapening, hoewel niet minder degelijk, toch minder fraai afgewerkt was als die van zijn metgezel. Beider aangezichten waren bedekt door een gedachten helm, waarvan zij, reeds op de Veluwe, 't vizier hadden neergeslagen, wellicht om geen hinder te hebben van

den regen, wellicht ook om een reden, dien ze liever voor zich zelf hielden.

„De Heilige Maagd en St. Jozef hebben ons geholpen,” zei de oudste, toen beiden de poort achter zich hadden en een van de kronkelende, ongeplaveide straten insloegen. „Ik vreesde dat we onze zwaarden nog eens op een roovertroep hadden moeten bot slaan, voor we de stad in 't zicht kregen, want, me dunkt, de stroopende benden zullen thans op de Veluwe wel evenmin ontbreken, als voor vijftien jaar.”

„'k Wijt er hun weinig dank voor, dat ze ons ongemoeid lieten,” sprak de ander. „Ik zou volstrekt niet ongenegen geweest zijn de punt van mijn zwaard eens voor den dag te halen. Maar,” voer hij schouderophalend voort: „sedert Otto in Gelderland en Hendrik in Utrecht regeert, is dat roovergespuis bevreesd geworden. Dan was 't nog even anders in de dagen van koning Willems oud-oom Dirk VII, en van zijn grootvader Willem I.”

„Daar weet ik van te verhalen,” zei de eerste, vol vuur. „Mijn vader streed toen onder de vanen van den Bisschop. 't Was een bange tijd voor de bevolking van deze streken, en men kwam de poorten van Utrecht niet zoo gemakkelijk binnen als op heden. Maar... is 't waar of verbeeld ik 't me, dat er een buitengewone drukte in de stad heerscht?”

„Dat zal wel waar zijn, nu de koning van het Heilige Roomsche Rijk morgen zijn intocht zal houden. 't Volk zal de versieringen, die hier en daar aangebracht zijn in oogenschouw willen nemen.”

„Nee, dat is 't niet. Ha, nu begrijp ik, hoe we de poort zoo gemakkelijk voor ons zagen openen. Het is heden een vrije dag, want er wordt markt gehouden. Zie eens naar dat plein; wat een gewoel.”